

บทที่ 5 อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ตัวอักษรไทยในตอนปลายสมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นคงจะมีรูปแบบไม่แตกต่างกันนัก สมุดข่อยและคัมภีร์ใบลานที่เหลือตกทอดมาถึงปัจจุบัน มีอยู่มากแต่ไม่สามารถจะกำหนดเวลาให้แน่นอนลงไปว่าเล่มใดเขียนเมื่อใด ถ้าไม่ได้มีการบันทึกว่าวันสมุดนั้นนำให้ทราบ

ในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นสมัยของการฟื้นตัวในทุกด้านของบ้านเมือง หลังจากที่ถูกพม่าทำลายความเสียหายอย่างยับเยินมาแล้ว โดยเฉพาะในทางเอกสารได้มีการชำระกฎหมายตราสามดวงขึ้นใหม่ การจัดทำสังคายนาศรีไตรปิฎก การชำระพงศาวดารและการฟื้นฟูวรรณคดีในสมัยรัชกาลที่ 1 มาถึงสมัยรัชกาลที่ 2 การเขียนหนังสือจึงมีมากขึ้น

เอกสารที่พบในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ จะเขียนลงในสมุดข่อย ซึ่งมีทั้งสมุดไทยดำ สมุดไทยขาว รวมทั้งที่จารลงบนใบลาน เอกสารเหล่านี้มีทั้งที่เป็นหนังสือราชการ วรรณคดี รวมทั้งสำเนาหรือบันทึกส่วนตัว ฉะนั้นลายมือที่ปรากฏอยู่จึงแตกต่างกันออกไป มีทั้งที่เป็นลายมือบรรจง และลายมือหวัด แต่ในการพิจารณารูปสัณฐานของตัวอักษรจะพิจารณาจากลายมือบรรจงโดยเฉพาะในหนังสือราชการต้องเป็นลายมือของอาลักษณ์ เพราะเป็นลายมือที่เขียนอย่างสม่ำเสมอและลายเส้นประณีตสวยงาม (ธวัช บุญเอกเทศ 2535 : 98)

กล่าวโดยสรุปแล้วรูปแบบของตัวอักษรสมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นมา จะเป็นทรงเหลี่ยมเส้นตรงหักมุม หักเหลี่ยมอย่างชัดเจน แต่ไม่นิยมเส้นหางยาว ๆ เหมือนอักษรไทยย่อ ส่วนอักษรวิธียังคงใช้ระบบเดียวกัน แต่จะมีวรรณยุกต์ครบทั้ง 4 รูป และมีสัณฐานเหมือนปัจจุบัน

เนื่องจากสมัยรัตนโกสินทร์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเขียนอย่างเห็นเด่นชัด คือได้เกิดมีการพิมพ์ตัวอักษรไทยขึ้นใช้ในเวลาต่อมาและได้มีอิทธิพลต่อวงการเขียนอักษรไทยเป็นอย่างมากเพราะทำให้เกิดมีการปรับปรุงด้านตัวอักษรให้เหมาะแก่การพิมพ์ด้วย จึงขอแบ่งกล่าวถึงการเขียนอักษรไทยในยุคนี้ออกเป็นช่วง ๆ ดังนี้ คือ

5.1 อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

อักษรในยุคนี้จะพิจารณารวมทั้ง เอกสารสมัยกรุงธนบุรีด้วย เพราะมีลักษณะเหมือนกันจนแยกไม่ออก

พยัญชนะ คงรูปสัณฐานเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่ที่ผิดเพี้ยนบ้างขึ้นอยู่กับลายมือของผู้เขียน วัสดุที่ใช้ รวมทั้งการเขียนตัวหวัดหรือตัวบรรจง นอกจากนี้ตัวพยัญชนะในยุครัตนโกสินทร์จะลดการประดิษฐ์ปลายอักษร ไม่เล่นหาง และนิยมเขียนตัวเอนหลังเพียงเล็กน้อย หรือตัวตั้งตรงก็มี

รูปสระ สระในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะมีรูปสัณฐานไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเช่นกัน และมีจำนวนสระเท่ากันคือมี 32 รูป แม้ว่าในยุคหลังรูปสระบางรูปที่ไม่ค่อยจะนิยมมาใช้กันแล้วแต่ในเอกสารก็ยังคงปรากฏอยู่ครบถ้วน โดยได้คัดลอกจากหนังสือจินตามณีครั้งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและใช้เป็นแบบเรียนต่อกันมา

วรรณยุกต์ จะเพิ่มวรรณยุกต์รูปตรี และจัตวาเข้ามาจนครบ 4 รูป * ดังเช่น

ปัจจุบัน

---

* แม้ว่าหนังสือจินตามณีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์และสมัยพระเจ้าบรม-
รกศจะมีการสอนผันเสียงวรรณยุกต์แล้ว แต่ฉบับสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้นกล่าวเพียงวรรณ-
ยุกต์เอกและโท ส่วนฉบับสมัยพระเจ้าบรมรกศ มีการสอนวรรณยุกต์ทั้ง 4 ตัว แต่
ดร.ประเสริฐ ฒ นคร เสนอว่าต้นฉบับจินตามณีที่เราพบอยู่นี้เป็นฉบับที่คัดลอกในสมัยรัตน-
โกสินทร์ตอนต้น

ตัวอย่างลายมือเขียนในสมัยกรุงธนบุรี เขียนด้วยหมึกดำบนกระดาษข่อยสีขาว จาก
หนังสือตำราภาพไตรภูมิฉบับหลวงสมัยกรุงธนบุรี

โลกก็เกิดจากไฟไหม้โลกก็เกิดจากน้ำท่วมโลกก็เกิดจากลมพัดโลกก็เกิดจากอากาศ
 ๒ แรกมีอยู่ ๒ อย่าง ๑. สมเด็จพระพุทธเจ้า
 ๒. พระเจ้าพระยาพิชัยดาบหัก
 ๓. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๕. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๖. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๗. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๘. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๙. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๐. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๑. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๒. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๓. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๔. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๕. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๖. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๗. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๘. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๑๙. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๐. พระเจ้าพระยาสุรสีห์

๒๑. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๒. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๓. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๔. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๕. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๖. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๗. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๘. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๒๙. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๐. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๑. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๒. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๓. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๔. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๕. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๖. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๗. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๘. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๓๙. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๐. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๑. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๒. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๓. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๔. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๕. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๖. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๗. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๘. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๔๙. พระเจ้าพระยาสุรสีห์
 ๕๐. พระเจ้าพระยาสุรสีห์

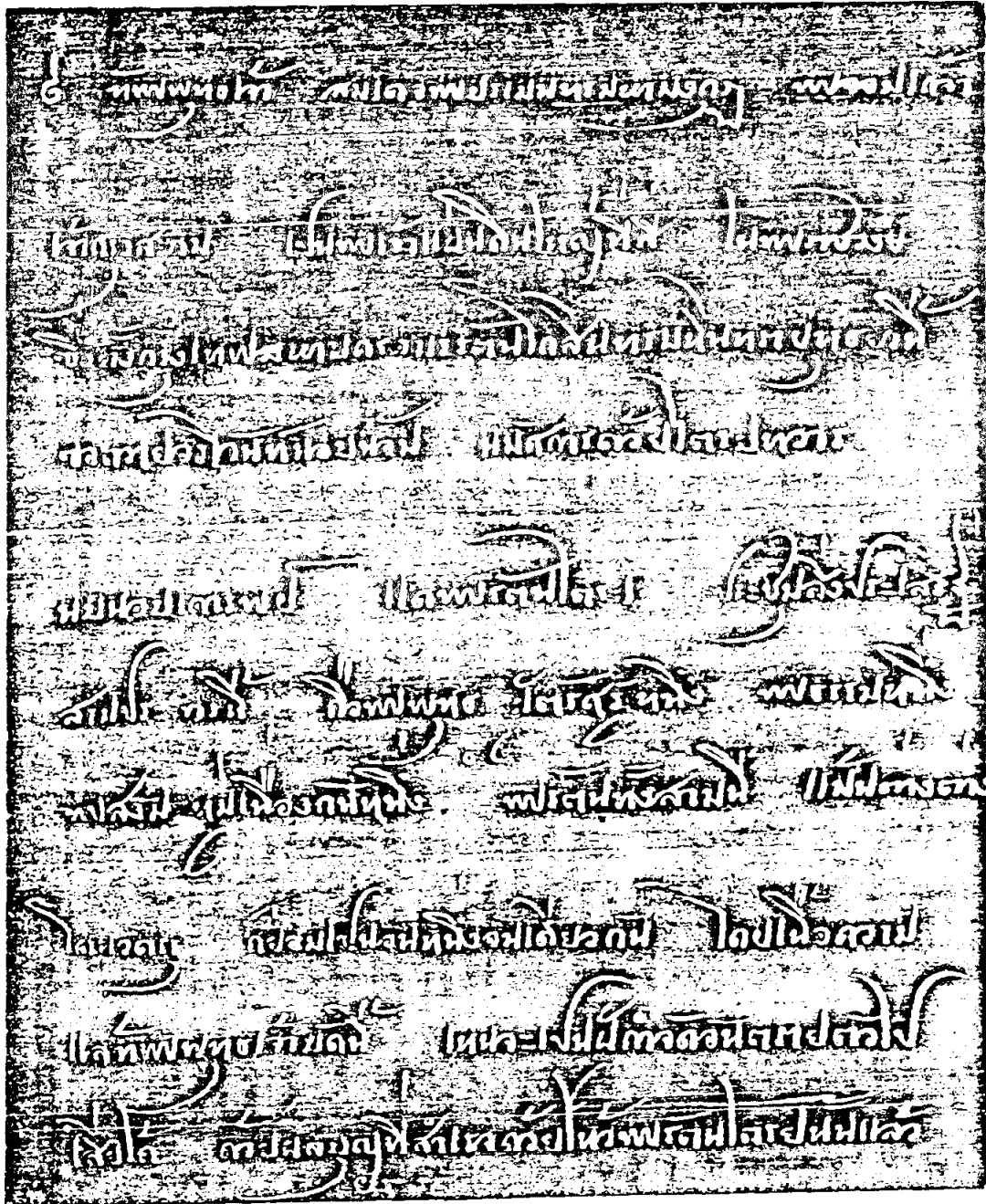
๑) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๒) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๓) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๔) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๕) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๖) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๗) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๘) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๙) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง
 ๑๐) หนังสือ เจ้าพระยาจักรี ๑ มาโดย พงศาวดารเมือง

ตัวอย่างสำนวน ภาษาในหนังสือประเภทท้องตรา

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนที่จะมีการเขียนบนกระดาษฝรั่งนั้น การเขียนหนังสือไทยจะยึดหลักการเขียนได้เส้นบรรทัดเลียนแบบหนังสือของอินเดีย แต่เมื่อมีกระดาษฝรั่งแล้ว จะนิยมเขียนตัวหนังสือบรรทัดมากกว่า

พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๔

๑๖๖/๒๕๓๑

๒๕๓๑ ๑๑๕
๒๐๓/๕๗

กระทรวงโยธาธิการ

วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๑

กฤษฎีกา พระราชบัญญัติการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

พ.ศ. ๒๕๓๑ เรื่อง การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในเขตกรุงเทพมหานคร

ที่ ในเขตกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ซึ่งออกบัตรโฉนดที่ดิน
กรมที่ดินออกจะทั้งในที่ดินที่เมืองกรุงเทพมหานคร
หนึ่ง

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในเขตกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๕๓๑ เรื่อง การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์
สำหรับที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งไม่มี
โฉนดที่ดิน กรมที่ดินออกจะทั้งในที่ดินที่เมืองกรุงเทพมหานคร
หนึ่ง เมื่อกรมที่ดินออกบัตรโฉนดที่ดิน
แล้ว จอรับพระราชบัญญัติให้กรมที่ดินออกบัตร
โฉนดที่ดินสำหรับออกบัตรโฉนดที่ดินโดยเร็ว

[Handwritten signature]

ตัวอย่างหนังสือราชการที่เขียนบนกระดาษครึ่ง

5.2 อักษรไทยตั้งแต่ยุคที่เกิดการพิมพ์

กิจการพิมพ์ในประเทศไทย น่าจะมีมาแล้วตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะคณะทูตของโงษาบานาได้ไปเห็นแท่นพิมพ์ที่ฝรั่งเศส ก็มีความริอยากจะทำมีการพิมพ์ขึ้นในเมืองไทย ฉะนั้นอาจจะเป็นไปได้ที่คณะบาทหลวงเยซุอิตของฝรั่งเศสคงได้นำแท่นพิมพ์เข้ามาใช้พิมพ์เผยแพร่ศาสนาของตน แต่ไม่ปรากฏหลักฐานทางการพิมพ์หลงเหลืออยู่

ในยุครธนบุรีและต้นรัตนโกสินทร์ การพิมพ์ได้เกิดขึ้นในเมืองไทยอีกครั้ง ปรากฏหลักฐานในหนังสือครุณศึกษา เล่ม 5 เรื่องการพิมพ์หนังสือในประเทศไทยโดย พ.ยี่แลร์ ว่า ในสมัยพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี บาทหลวงคาทอลิก ชื่อ การ์นอลต์ (Garnault) ได้จัดตั้งโรงพิมพ์และพิมพ์หนังสือขึ้นที่วัดชั้นเตาครุส ตำบลกุฎีจีน ในธนบุรี แต่ใช้อักษรโรมันสำหรับตีพิมพ์ทั้งหนังสือภาษาไทย (ภาซร สติรกุล 2526 : 107)

การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยได้เกิดขึ้นในสมัยต่อมาโดยหม่อมจัตสัน ได้สนใจค้นคว้าเรียนภาษาไทยกับเขลยศึกไทยในประเทศพม่า แล้วส่งหนังสือสอนศาสนาภาษาไทยที่นางแปลจากภาษาพม่าไปพิมพ์ที่เมืองเซรัมบอร์อันเมืองศลเบงกอลเมื่อ พ.ศ. 2362 ต่อมา ร้อยเอกเจมส์โลว์ได้เรียบเรียงหนังสือวैयाกรณ์ไทยขึ้น และได้จัดพิมพ์ที่เมืองกัลกัตตาเมื่อ พ.ศ. 2371 และมีคนจากสิงคโปร์ชื่อแม่พิมพ์ไปเมื่อ พ.ศ. 2376 ต่อมาในปี พ.ศ. 2378 พวกมิชชันนารี คณะ A.B.C.F.M. ได้มอบให้หมอบรัดเลย์นำเอาตัวพิมพ์ไทยที่ซื้อจากสิงคโปร์มาพิมพ์ตัวหนังสือไทยเป็นครั้งแรก ในวันที่ 3 มิถุนายน 2379 นับว่าเป็นการพิมพ์ตัวหนังสือไทยเป็นครั้งแรกในเมืองไทย และใน พ.ศ. 2382 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ว่าจ้างโรงพิมพ์ของมิชชันนารี พิมพ์ประกาศห้ามสูบบุหรี่จำนวน 9,000 ฉบับ (กษัตริย์ สตรีกุล 2526 : 110-117-8) ด้วยเหตุที่กิจการพิมพ์สามารถผลิตเอกสารได้ครั้งละจำนวนมาก จึงได้มีสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ตามมา เช่น วรรณกรรมประเภทนิทาน ประกาศของทางราชการ ใบปลิวแจ้งข่าวสาร ตลอดจนหนังสือพิมพ์

อย่างไรก็ตามในตอนเริ่มต้นกิจการพิมพ์นี้ เอกสารที่เป็นลายมือยังคงมีความสำคัญอยู่ทั้งในกิจการของทางราชการและเอกชน ฉะนั้นในระยะนี้รูปสัณฐานของตัวอักษรจึงมีทั้งที่เป็นชนิดลายมือและชนิดตัวพิมพ์ โดยเฉพาะตัวอักษรชนิดลายมือทั้งที่เป็นของเอกชนและแบบของอาลักษณ์ ยังคงรักษาแบบของตัวอักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไว้ทุกประการ

ต่อมาเมื่อกิจการพิมพ์ได้เจริญขึ้น การเขียนเอกสารด้วยลายมือได้ลดความสำคัญลงไปมาก อีกทั้งเมื่อมีการหล่อตัวพิมพ์ขึ้นใช้แล้ว รูปสัณฐานของตัวอักษรไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากตัวอักษรชนิดลายมือเป็นอันมาก เพราะจะต้องปรับให้เหมาะสมกับการเรียงพิมพ์ กล่าวคือ

- ตัวอักษรเล็กลงมาก
- รูปสัณฐานเป็นทรงสี่เหลี่ยมด้านเท่ามากขึ้น คือตัวอักษรเตี้ยลง และผายออกทางข้าง
- ตัดหางให้สั้นลง คงไว้เฉพาะบางตัวที่จำเป็น
- สระตัวสูง จะลดให้ต่ำลง (ชวีช์ ปุณโณทก 2535 : 103)

กิจการพิมพ์อักษรไทยได้เจริญมาเป็นลำดับ จากเดิมซึ่งอยู่ในมือของชาวต่างชาติก็ได้เปลี่ยนมาเป็นของคนไทยโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นคน

ไทยคนแรกที่ดำเนินการงานทางด้านการพิมพ์ จนได้รับยกย่องว่าเป็นพระบิดาแห่งการพิมพ์ไทย ทรงจัดทำมีการสร้างตัวพิมพ์ไทยที่เป็นแบบของตัวพิมพ์ธรรมดาที่ใช้พิมพ์หนังสือกัน ทรงเห็นว่า การเขียนบาลีที่แต่เดิมมาต้องใช้อักษรขอมบันทึก เพราะเป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่ต้องการให้เป็นของขลังนั้น น่าจะบันทึกด้วยอักษรไทยได้ จึงทรงให้สมเด็จพระสังฆราช (สา) คิดวิธีใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลีจนสำเร็จ ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ก็สามารถถอดความภาษาบาลี จัดพิมพ์พระไตรปิฎกด้วยตัวอักษรไทย และตัวพิมพ์ไทยได้สำเร็จใน ร.ศ. 112 หรือ พ.ศ. 2437 (กัณฑ์ สติรกุล 2526 : 130)

ก่อนหน้าให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ได้ทรงให้จัดพิมพ์หนังสือราชการจนา-
เบกษาซึ่งเป็นวารสารราชการฉบับแรกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2401 และวารสารดังกล่าวได้พิมพ์
ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันด้วย

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ประเทศ-
ไทยได้พัฒนาวิชาความรู้ตามแบบยุโรป มีการปฏิรูปบ้านเมืองแทบทุกด้าน สำหรับทางด้าน
การเขียนได้มีเครื่องมือเขียนแบบยุโรปเข้ามามาก มีการศึกษาในโรงเรียน มีการจัดระบบ
การศึกษาขึ้นใหม่ การเขียนจึงได้ขยายตัวออกไปมากยิ่งขึ้น ตัวอักษรไทยจึงมีหลักเกณฑ์ใน
การเขียนและมีรูปร่างที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (กัณฑ์ สติรกุล 2526 : 137)

ในยุคแห่งการพิมพ์นี้จะได้เห็นว่า ตัวพิมพ์ที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกนี้ ยังคงรักษารูป
ลักษณะที่ใกล้เคียงกับอักษรที่เป็นลายมือเขียนอยู่มาก และยังรับอักษรวิเศษของอักษรลาย
มือมาใช้ด้วย เช่น

พระ = พระ

ราชวิ = ราช

ฉก = ฉศก

พญ = พระยา

อักษรตัวพิมพ์ที่ได้พัฒนาารูปสัณฐานต่อมาจนปรากฏเป็นเหลี่ยมมุมชัดเจน ดังที่เห็น
อยู่ในปัจจุบันนี้

5.3 ข้อสังเกตด้านอักษรวิธี

อักษรวิธีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แม้จะไม่มีกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน แต่พอ
จะสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. คำศัพท์แต่ละคำ จะเขียนอย่างไรก็ได้ เพียงเพื่อให้ได้ความหมายตามที่
ต้องการก็นับว่าถูกต้องแล้ว เช่น พระโยยกีสาย อันชูลี ตรีศ รีฎิกร์
กันละยา กันลยา ปราสณะหนา ปราดณะหน้า
2. คำศัพท์บางคำยังใช้ทั้งอักษรไทยและอักษรขอมปนกัน โดยเฉพาะอักษรที่
เป็นตัวสะกดจะใช้ตัวเชิงของขอม เช่น เทย็ = เทียม เสย็ = เสียง
สำเร็ = สำเร็จ สรรเพชฺฐ = สรรเพชญ์
3. สระเสียงสั้นบางคำเป็นเสียงยาว เช่น สุวรรณ (สุวรรณ) ดีลก (ดีลก)
พิมาน (พิมาน) นิกร (นิกร) คามภี (คัมภีร์) สีวาโลย (สีวลัย)
4. การใช้อักษรยุค เอก และ โท ยังไม่แน่นอน หรือคำที่ควรมีรูปวรรณ-
ยุกต์เอกและโทกำกับ อาจจะไม่มีการมีรูปวรรณยุกต์ก็ได้ เช่น

พายแพ็ = พ่ายแพ็

แวนแคว้น = แ่วนแคว้น

เมื่อนั้น = เมื่อนั้น

วันนั้น = วันนั้น

ตามได้ = ตามไต่

บัคนี้ = บัคนี้

เจาวา = เจ้าว่า

ชูหญ่ = ชู่หญ่

ชายชู = ชายชู

มอควาย = มอควาย

5. ใช้ตัวสะกดซ้อนแทนไม้หันอากาศ หรือใช้ไม้หันอากาศกำกับอยู่ด้วยก็มี

เช่น

ฟั้ง = ฟั้ง

ยง = ย้ง

บั้งคิม = บั้งคิม

ทัง = ทัง

6. คำบางคำอาจมีสระผสมอยู่มากกว่า 1 ตัว เวลาอ่านให้ออกเสียงอ่าน

ตามจำนวนสระที่กำกับ เช่น

าไย, ายไย

= านี้

กิม

= กิม

7. สระ อา โดยทั่วไปจะเขียนติดกับพยัญชนะ เช่น

ว้า

= ฆ่า

บ้าย

= ยาย

จกเถา

= ตาเถา

เวธา

= เวธา

สำหรับพยัญชนะบางตัวที่มีหางสูงกว่าแนวตัวพยัญชนะหรือมีขีดบนตัวพยัญชนะ

เมื่อประสมกับสระ อา จะเขียนแตกต่างออกไป เช่น

บ้างก่อน = บางก่อน

พารง

= พารุง

ทึระ = ธาระ

ทึศกร

= ทิศกร

ลคม = สาม

เฝ้า

= เฝ้า

8. พยัญชนะควบกล้ำ พร จะเขียนติดกันเป็น **พว** อีกลักษณะหนึ่งด้วย
เช่น

พวเมตกา = พระเมตตา   **พวอ้ง** = พระองค์

พระพทกักราช = พระพุทธศักราช

9. รูปสระอี,เอี เขียนเป็น อี หรือเป็นสระอีอ แต่มี ว ตาม เช่น

หนึ่ง = หนึ่ง   **เมื่อนั้น** = เมื่อนั้น

เนื้อความ = เนื้อความ   **เมือง** = เมือง

หลายทิว = หลายที

สระ อี ใอ ใเอ มักนิยมใส่ ย ตาม เช่น

น้ย = นี้ย   **ภพไตรย** = ภพไตร

อายชีย = อ้ายชี่

สระ อุ บางคำจะมีรูปวิสรรชนีย์ ตามมาด้วย เช่น

อุ = อุ   **อู่** = อู่

10. สระ เอีย นิยมเขียนเป็น -อี เช่น เรียก = เรียก

สระ เอือ นิยมเขียนเป็น -อี เช่น เหมอัน = เหมือน

พยัญชนะ ย นิยมเขียนเป็น อย เช่น เอยน = เย็น

11. พยัญชนะตัว ๒ จะเขียนต่างจากปัจจุบันเป็นรูป **ขี** เช่น

พระ**ฉุ**ธ = พระ**ช**ุทธ **เื่อ** = เชอ

ล**ี**กต = ล**ี**กธา **ดาข**รี = ดาษตรี

12. มีคำศัพท์บางคำที่เขียนในลักษณะพิเศษ เช่น

พ = พระ **พ** = พระยา **ห** = ใหญ่

ฎีก = ฎีกา **ปัญ** = ปัญญา **ถึง** = ถึง

พำนัก = พำนัก **ปรารถ** = ปรารถนา

นอกจากนี้ยังมีเครื่องหมายต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการอ่าน ดังนี้

1. เครื่องหมายพันทูล (") ที่กำกับบนพยัญชนะ จะบังคับให้คำนั้นออกเสียงสั้น หรือแทนสระโอะลครูป เช่น

หน้า**ั**ตัน = หน้า**ั**ตัน น**ิ**พล = น**ิ**พนธ์

ท**ร**ิ่ง = ท**ร**ง ปร**ณ**ัณ, ปร**ณ**ัณ = ปร**ณ**ณ

สุ**กร**ัณ = สุ**กร**ณ ก**ณ**ัณ = ก**ณ**ณ

บางครั้งใช้แทนสระ ออ ที่มีตัว อ ประสมอยู่ และไม่มีตัวสะกด แต่บางครั้งก็พบว่าใช้แทนสระ ออ ในคำที่มีตัวสะกดด้วย เช่น

ข็ออ = ขออ   ย็ออกร = ยออกร

อูออคร = อูออคร

นอกจากนี้อาจใช้กำกับคำที่ประสมด้วยสระเออ เช่น

ละเมออเอออ = ละเมออเอออ

2. เครื่องหมายสนทอง (ʼ) ใช้เขียนบนพยัญชนะแทนเสียงสระ อะ เช่น

ถัว็าย = ถวาย   สัตว็โลก = สัตวโลก

ภูว็เยษ = ภูเวศ   เสัดจ = เสด็จ

ส่านาน = สานาน   เจริจ่า = เจริจา

ริศ็ยา = ริษยา   ใอัย็ก็ = อัยก็

แต่บางครั้งอาจจะใช้แทนสระ ออ ก็มี เช่น จ็ศ่า = จอศก

3. เครื่องหมายนิคหิต (°) ใช้เขียนบนพยัญชนะแทนสระโอะ ลดรูปเช่น

จ็ง = จง   ค็ล = คล

มันค็ง = มันคง   มุยค็ง = มุยคง

ลิ่งค็งศา = ลงคงศา   พระอ็ง = พระองค์

ประน็ม = ประนม   เรือค็งค็อค็ใจ = เรือคงคอค็ใจ

4. เครื่องหมายไม้ไตคู้ ในช่วงแรก ๆ จะไม่ค่อยปรากฏ แต่ในช่วงหลัง ๆ จะปรากฏเด่นชัดขึ้น เช่น

เสด็จ = เสด็จ	สมเด็จพระ = สมเด็จพระ
ระเหจ = ระเห็จ	เดกลอก = เด็กเล็ก
เปน = เป็น	เพน = เพ็น

5.4 อักษรไทยที่ฐานภาคใต้ของประเทศไทย

หัวเมืองทางภาคใต้ของไทยได้มีความสัมพันธ์กับกรุงสุโขทัยมานานแล้ว หลักฐานที่เด่นชัดปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า "เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้ มีอรัญญิกพ่อขุนรามคำแหงกระทำรอยทานแก่มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลักว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา..." (ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 2521 : 22) ข้อความดังกล่าวย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ชัดแจ้งว่า กรุงสุโขทัยกับเมืองนครศรีธรรมราชได้ติดต่อกันมาช้านานแล้ว นอกจากนี้ในศิลาจารึกหลักเดียวกันยังกล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยทางทิศใต้นี้ แผ่ขยายลงไปถึงนครศรีธรรมราชจนจดฝั่งทะเลและมหาสมุทร ซึ่งน่าจะตลอดแหลมมลายูด้วย ฉะนั้นอิทธิพลของตัวอักษรไทยของพ่อขุนรามคงจะแพร่หลายไปถึงด้วย แต่ไม่สามารถจะหาหลักฐานมายืนยันได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะหลักฐานทางการเขียนที่เป็นสมุดไทยหรือใบลานคงเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่หลักฐานที่ปรากฏเด่นชัดจะมีในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ ตำนานพระชาตุมุณีเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งปราชญ์ท่านลงความเห็นว่าจะแต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (นิตยา กาญจนะวรรณ 2522 : 134)

ดินแดนทางภาคใต้จึงมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรในภาคกลางมาช้านานแล้ว และยังได้รับตัวอักษรไปใช้ด้วย กล่าวคือเป็นการรับรูปแบบตัวอักษรของสุโขทัยและอยุธยา

นึ่งเอง จึงมีตัวอักษรใช้เหมือนกันและมีระบบอักษรวิธีอย่างเดียวกัน แม้แต่ตัวอักษรไทยย่อนที่
นิยมใช้กันมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนกระทั่งเป็นที่แพร่หลายในสมัยพระเจ้า
อยู่หัวบรมโกศ ตลอดมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ก็ยังได้นำมาใช้เขียนในภาคใต้ด้วย
โดยเฉพะหนังสือทางศาสนา ชาวบักซ์ได้เรียกตัวอักษรชนิดนี้ว่า "ตัวมด"

การเขียนในทางภาคใต้จะแตกต่างจากภาคกลาง ก็คงจะเป็นที่สายมือของผู้
เขียนเป็นสำคัญ สำหรับอักษรวิธีนั้นอาจจะมีบางคำที่ต้องการเขียนให้เป็นไปตามสำเนียง
ของภาษาท้องถิ่น ซึ่งถือว่าไม่ช้ข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ หลักฐานทางด้านการเขียนที่
หลงเหลือมาถึงปัจจุบันส่วนใหญ่จะปรากฏในสมุดไทยทั้งไทยขาวและไทยดำ ซึ่งทางบักซ์ได้
เรียกว่าหนังสือบุตขาว บุตดำ และโดยทั่วไปจะมีอายุประมาณสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นต้นมา จึงอาจจะกล่าวได้ว่าตัวอักษรไทยที่ใช้อยู่ในทางภาคใต้
นั้นมีอายุเก่าเพียงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็คงจะไม่ผิดนัก

ดังได้กล่าวแล้วว่า การเขียนในทางภาคใต้ไม่แตกต่างจากภาคกลาง แต่มีข้อ
ที่ควรสังเกตบางประการสำหรับการเขียนในท้องถิ่นนี้ คือ

1. รูปสระ อัว อาจจะใช้รูปวรรณยุกต์โทแทนไม้หันอากาศ เช่น
อัว - อัว หัว - หัว
ผัว - ผัว กลัว - กลัว

ลักษณะการเขียนเช่นนี้ในภาคกลางก็พบเห็นมากเช่นกัน

2. คำที่ประสมด้วยสระ อะ เวลาออกเสียงมักจะมีเสียงค่อนข้างสระ ออ
ฉะนั้นจึงมีพยัญชนะ อ กากับอยู่ด้วยในบางคำ เช่น

ก้อสัด	-	กษัตริย์	ช่อบา	-	ชะบา
ท้อหาน	-	ทหาร	ท่อนู	-	ชนู
พ่นล่ออิม	-	ผลไม้	ร่อเปียบ	-	ระเปียบ

3. สระ อำ มักจะมี ม ตามเมื่อพยางค์ต่อไปเป็นเสียง ร,ล เช่น

จ่าเมริน	-	จ่าเริญ	ก้ามลิ่ง	-	ก่าลิ่ง
ส้ามรับ	-	ส่าหรับ	ส่าเมร็จ	-	ส่าเร็จ

ข้อแตกต่างที่นอกเหนือไปจากนี้ส่วนใหญ่จะเกิดจากการออกเสียงที่ต่างกัน โดยเฉพาะการกลายเสียงสระในภาษาถิ่นใต้ที่เปลี่ยนไปจากภาษากลาง แต่การเขียนโดยทั่วไปยังคงยึดแบบการเขียนของภาษากลางเป็นครู คือเขียนให้สามารถออกเสียงได้ตามความประสงค์เป็นสำคัญ และเขียนได้เส้นบรรทัด

5.5 อักษรเฉพาะแบบ

อักษรเฉพาะแบบเป็นอักษรที่ผู้รู้ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้เขียนในหมู่คณะ หรือต้องการจะให้ใช้เป็นทางราชการ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ จึงต้องยกเลิกไปจนที่สุด อักษรเฉพาะแบบของไทยมีอยู่ถึง 3 ชนิด คือ

5.5.1 อักษรอริยกะ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าใจปัญหาของการใช้อักษรไทยว่ามีความลำบากในการสร้างตัวแม่แบบเพื่อหล่อตัวพิมพ์และการเรียงพิมพ์ จึงมีพระราชดำริที่จะดัดแปลงอักษรไทย และวิธีการเขียนเสียใหม่เพื่อให้สะดวกแก่การเขียนและการพิมพ์ พระองค์ทรงคิดที่จะนำเอาตัวพยัญชนะและสระให้อยู่ในบรรทัดเดียวกัน และ

เสียงสระอยู่หลังพยัญชนะ เช่นอักษรของชาวยุโรป อักษรที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นนี้ เรียกว่า อักษรอริยกะ โปรดจำที่ทดลองใช้กับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติก่อน แต่มาได้ความนิยมจึงต้อง เลิกสลับไป ทั้งนี้เพราะรูปตัวอักษรเปลี่ยนรูปร่างไปจากอักษรไทยมาก (อักษร สนิมกุล 2526 : 134)

อักษรอริยกะที่ำใช้เขียนภาษามาลี ในขั้นต้นจะใช้รูปสระ เช่นเดียวกับรูปสระใน สมัยนั้น แต่ตัวพยัญชนะจะมีรูปคล้ายอักษรโรมัน ต่อมาจึงได้เปลี่ยนสระให้เป็นรูปกลมเพื่อเข้า กับตัวพยัญชนะ สระที่ทรงคิดขึ้นทั้งหมดมีเพียง 8 ตัวเท่านั้น เพื่อใช้เขียนภาษามาลีเป็น การเฉพาะ จะนำมาเขียนภาษาไทยไม่ได้ เพราะมีเสียงสระและพยัญชนะไม่เพียงพอ กับเสียงภาษาไทย อักษรประดิษฐ์ในพยัญชนะ ๒๒ ตัว สระ ๘ ตัว ดังนี้

สระ			
I - อะ	I - อา	J - อี	J - อี
๒ - อุ	๗ - อู	π - เอ	η - โอ

พยัญชนะ					
π - n	a - ง	π - ค	U - ฉ	๕ - ง	
π - จ	x - ฉ	C - ๘	H - ฉ	๖ - ฉ	
๘ - ฉ	K - l	2 - n	K - ฉ	F - ฉ	
6 - ค	α - ฉ	3 - n	W - ๘	๗ - li	
U - ป	9 - ม	M - พ	๗ - ก	y - ม	
Σ - ย	๘ - ร	N - ล	๘ - a	๘ - ส	
π - พ	ε - พ	๐ - อัง.			

เมื่อนำมาเขียนจะเขียนพยัญชนะและสระไว้ในบรรทัดเดียวกัน โดยวางสระไว้หลังพยัญชนะต้น แต่ถ้าพยัญชนะใดไม่มีสระตามหลังแสดงว่าเป็นตัวสะกด

- ถ้าเสียงสระอยู่หน้าคำ ให้ใช้สระเขียนได้ทันที เช่น จ๒จ๒จ๒จ๒-
อติปิโส

- หากคำใดมีเสียงนิคหิต จะใช้ทั้งสระ อะ และตามด้วยนิคหิต เช่น

MLZWIO ๑ISJFIO -ทุกษ์ สรรณ

ตัวอย่างการเขียนด้วยอักษรอริยกะ

พ๒ย๒ย๒จ๒จ๒จ๒จ๒ ๑ISJFIO๑๒ ๒I๒I๒๒๒ ๒๒

ขมมานุภาเวนะ	สทาโรสตติ	ภะวะนตุ	เต
(ขมมานุภาเว	สทาโรสตติ	ภานตุ	เต)

5.5.2 อักษรวิธีแบบใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในเรื่องอักษรไทยและทรงรอบรู้ภาษาไทยเป็นอย่างดี จึง พระองค์ทรงเห็นข้อบกพร่องในระบบการเขียนหนังสือไทยว่ามีอักษรวิธีสับสน ชาวต่างประเทศใช้เขียนลำบากมาก เพราะสระวางไว้รอบพยัญชนะต้น ไม่เป็นระบบ การเขียนหนังสือก็ติดกันเป็นพืดไม่เว้นเป็นคำ ๆ ทำให้ผู้อ่านสับสน ฉะนั้นในปี พ.ศ. 2460 ได้ทรงดำริให้แก้ไขวิธีการเขียนหนังสือไทยให้รัดกุม

ยิ่งขึ้นโดยทรงคิดแก้ไขรูปสระของไทยเสียใหม่ เพื่อให้เขียนอยู่บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ การดัดแปลงลักษณะนี้ได้ทรงเอาตัวอย่างตามแบบฝรั่งบ้าง ตามแบบของพ่อขุนรามคำแหง บ้าง ตามแบบหนังสือขอมบ้าง นามว่าเป็นหลักในการพิจารณา โดยจะเขียนสระทั้งหมดไว้ หลังพยัญชนะ ทั้งนี้ยังคงรูปพยัญชนะและวรรณยุกต์ไว้เช่นเดิม

การเขียนสระแบบใหม่ที่มีข้อนำสังเกตุคือ นอกจากจะเขียนไว้ในบรรทัดเดียวกันและเขียนหลังพยัญชนะแล้ว สระผสมก็อยู่ในกฎเกณฑ์ได้ด้วยแต่ไม้หันอากาศจะไม่ใช้เพราะ ใช้รูปสระ อะ แทนแล้ว

สระที่ปรับปรุงใหม่ มีทั้งสิ้น 24 รูป ดังนี้

สระตามอักษรวิธีแบบใหม่

สระ	บรรจง	หวัด	สระ	บรรจง	หวัด
ะ	।	?	เ-า	๗๖	๗๗
า	๓	๓	ำ	ำ	ำ
อ	๐	๐	๑๖	๗๓	๗๔
๒	๑	๑	เ-ย	๑๗	๔๗
๖	๑๑	๑๑	เ-๑	๑๖	๑๖

สระ	บรรจง	หวัด	สระ	บรรจง	หวัด
๗	๐	๑	๑๑	๑	๑
๘	๒	๓	๑-๑:๖	๑๖	at
๙	๔	๕	๑-๑:๖	๑๖:๖	๑๖:๖
๑๐	๑	๒	๑	๑	๑
๑๑	๓	๔	๑๑	๑๑	๑๑
๑๒	๕	๖	๑	๑	๑
๑๓	๗	๘	๑๑	๑๑	๑๑

เมื่อนามาเขียนจะมีระบบอักษรวิธีแบบใหม่ กล่าวคือ จะเขียนพยัญชนะไว้ต้นสระที่คิดขึ้นมาใหม่บรรจงทุกตัวเหมือนเดิม แต่จะเขียนวรรณยุกต์เป็นคำ ๆ ไม่เขียนติดต่อกันเป็นพืดเหมือนเดิม (รัชช ปุณโณทก 2535 : 108)

ตัวอย่าง

พระบรมราชโองบาย = พระบรมราชาธิบาย
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วิธีการใช้สระและการเขียนตามระบบอักษรวิธีแบบใหม่โดยทั่วไปมีหลักเกณฑ์
ดังนี้

1. เขียนสระตามหลังพยัญชนะและอยู่ในบรรทัดเดียวกัน เช่น

สาธตฺส จิ ขอ หว้ พระ ศรี ๖๓๓ สรรณา

สาธตฺส จะ ขอ หว้ พระ ศรี ๖๓๓ สรรณา

2. พยัญชนะ 2 ตัวที่นำออกเสียงกล้ำกัน ต้องมีสระแทรกกระหว่างพยัญชนะ
เช่น

ปราชอก คมนาคบ ปราลล

ปราชิก คมนาคม ปราลล

3. สระผสมทุกตัวให้เขียนหลังพยัญชนะ เช่น

ร๑๖น ส๑๓น๑

เรียน เสนาะ

4. นิคหิต อาจใช้ประกอบเป็นสระอา หรืออาจใช้ในคำบาลี สันสกฤต

กำหนด   ล้ำระจ   พุทธี

กำหนด   สำเร็จ   พุทธิ

5. นำเข้าไม้หันอากาศ แต่ใช้สระ อะ แทน เช่น

วังเวง   จังหวัด

วังเวง   จังหวัด

6. ใช้รูปสระลอยได้ เมื่อมีเสียง อ นานาคำนั้น เช่น

พรโอินทร์   อิงแอบ   อัคอื่น   อากร

พระอินทร์   อิงแอบ   อัคอื่น   อากร

7. มีการใช้ตัวการันต์ ที่พยัญชนะท้ายที่ไม่ออกเสียง หรือถ้าเป็นตัวอักษรที่อยู่ระหว่างสระกับตัวสะกดามต้องการให้ออกเสียง ให้ใส่จุดใต้ตัวอักษรนั้น เช่น ล้ำมวรุฎ
= สามารถ

8. พยัญชนะที่เรียงกันหลายตัว และต้องการให้ออกเสียง ออก จะใช้ใบยาลย่อกากับก็ได้ เช่น

กรกรณ   จรดล   ทรพี

นอกจากนี้ยังมีกฎเกณฑ์ปลีกย่อยอีกบ้าง แต่ก็พอจะอ่านได้โดยง่ายนัก อย่างไรก็ตามการศึกษารูปแบบอักษรวิจิตรแบบใหม่นี้ ประชาชนในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะรับ ความคิดในการเปลี่ยนแปลงวิธีเขียนหนังสือไทยของพระองค์ท่านจึงไม่ประสบความสำเร็จ

5.5.3 อักษรสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการใช้ตัวหนังสือไทย เกิดขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยในปี พ.ศ. 2485 โดยสร้างรัฐนิยมให้คนไทยปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างระเบียบวินัยขึ้นในชาติ ทำให้ประชาชนเลื่อมใสในรัฐบาล ในด้านภาษาไทยได้มีการฟื้นฟูด้วยเช่นกัน แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปตัวอักษร เพียงแต่ตัดตัวพยัญชนะและสระที่มีเสียงซ้ำกันออก เช่น ห้ามใช้ สระ ใอ ฤ ฤา ฎ ฎา ห้ามใช้พยัญชนะต่อไปนี้ คือ ฆ ฉา ฆ ฉ ฌ ฌ ฐ ฑ ฒ ฌ ศ ษ ฬ ส่วน ฦ ให้ตัดเชิงออก เช่น

พริกสา (พฤกษา)	เริกส์ (ฤกษ์)	ริทธิ์ (ฤทธิ์)	ค้อง (ข้อง)
ชดา (ชฎา)	ถาน (ฐาน)	บันคิต (บัณฑิต)	เสิม (เสริม)
จเริน (เจริญ)	น้ำเส (น้ำใส)	กระชวง (กระทรวง)	เป็นต้น

เมื่อนายควง อภัยวงศ์ได้เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้ประกาศยกเลิกวิธีการเขียนแบบจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จากนั้นตัวอักษรไทยได้เข้าสู่ยุคแห่งการพิมพ์จนถึงปัจจุบัน ความนิยมด้านการพิมพ์ได้มีอิทธิพลต่อตัวอักษรไทยเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่าตัวอักษรที่ใช้ในการเขียนของกุลบุตรกุลธิดา ในเวลาต่อมาจะเลียนแบบอักษรตัวพิมพ์ทั้งสิ้น สำหรับอักษรที่เป็นลายมือเขียนของอาลักษณ์ที่มีมาแต่เดิมนั้นก็จะใช้ในโอกาสอื่น ๆ เช่น การเขียนในประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร เป็นต้น

ตัวอย่างภาษาไทยสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม

พระบรมราชโองการ

ประกาศ

แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487)

ปรีดี พนมยงค์

โดยเหตุที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีได้กราบบังคม
ลาออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 51

โดยเห็นว่า พันตรี ควง อภัยวงศ์ เป็นผู้ที่มีความไว้วางพระราชหฤทัยที่จะดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อภัยอนาจตามความในมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงตั้งให้นายควง
อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 1 สิงหาคม พุทธศักราช 2487 เป็นปีที่ 11 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ป.วิเชียร นะ สงขลา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

5.6 สรุปวิวัฒนาการของตัวอักษรไทย

ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นั้น คนไทยในบริเวณลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำเจ้าพระยาคงใช้อักษรขอมโบราณ และอักษรมอญโบราณเขียนหนังสืออยู่แล้ว แต่อักษรดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องหรือข้อจำกัดของเมื่อนำมาใช้เขียนภาษาไทย เช่น ภาษาขอมและมอญไม่เห็นเรื่องวรรณยุกต์ จึงไม่มีวรรณยุกต์ใช้ในการเขียน อีกประการหนึ่งการเขียนก่อนหน้านี้คงจะเป็นลักษณะที่ต่างคนต่างเขียนยังไม่เป็นระบบเดียวกัน

พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงปรับปรุงอักษรไทยให้เป็นระบบเดียวกัน โดยปรับสัณฐานของตัวอักษรและระบบอักษรวิธีใหม่ อักษรที่ปรับปรุงใหม่นี้ได้ใช้เป็นอักษรทางราชการอยู่ระยะหนึ่ง และได้มีการเปลี่ยนแปลงในสมัยพระยาสิทธิ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังคงเคยชินกับการใช้สระแบบอักษรขอมและมอญ จึงนำสระไปวางไว้รอบพยัญชนะต้นเช่นเดียวกับอักษรวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่สัณฐานของตัวอักษรส่วนใหญ่ยังคงรูปร่างเดิมของลายสือไทย

อักษรไทยสมัยพระยาสิทธิ ได้ใช้กันอย่างกว้างขวาง และได้แพร่ไปยังรัฐไทยอื่น ๆ เช่นอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ในอาณาจักรล้านนาไทยนั้นต่อมาได้มีสัณฐานและอักษรวิธีผิดแผกไปจากอักษรสุโขทัย เรียกว่าอักษรไทยฝักขาม ส่วนในอาณาจักรล้านช้างเมื่อใช้อักษรไทยไปได้ระยะหนึ่งก็ได้วิวัฒนาการไปเป็นอักษรไทยน้อย เป็นต้น

สำหรับอักษรไทยที่นำมาใช้ในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยานั้น ได้ใช้เป็นอักษรทางราชการสืบมา แต่รูปร่างของอักษรเริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ก็จะนิยมอักษรสัณฐานเหลี่ยมมากขึ้น จนในที่สุดกลายเป็นทรงเหลี่ยม เส้นตรง หักเหลี่ยมหักมุม ซึ่งปรากฏสัณฐานเด่นชัดในอักษรตัวบรรจง หรืออักษรทางราชการในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีรูปอักษรตรงกับอักษรไทยปัจจุบัน เพียงแต่นิยมเล่นทางหยักปลายเท่านั้น ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์จะ เปลี่ยนจากอักษรที่มีเส้นทางหยักปลายมาเป็นอักษรทรงธรรมดาและตัวเอนเพียงเล็กน้อย จึงได้เข้า กันสืบมา

ในส่วนของตัวพิมพ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีกิจการพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่ง-เกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนเป็นตัวเหลี่ยมชัดเจนและเขียนตัวตรง ทำให้ การพัฒนารูปสัณฐานของตัวอักษรไทย จะอิงอยู่กับตัวอักษรที่เป็นตัวพิมพ์เสมอมาดังที่ำไว้กันอยู่ ในปัจจุบันนี้

สรุปสาระสำคัญของบทที่ 5

เอกสารที่พบในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ จะเขียนลงในสมุดข่อย ซึ่งมีทั้งสมุดไทยคา สมุดไทยขาว รวมทั้งที่จารลงบนใบลาน มีอยู่หลายประเภท ลายมือก็ แตกต่างกันไป มีทั้งลายมือบรรจง และลายมือหวัด แต่ในการพิจารณาารูปสัณฐานตัวอักษรจะ พิจารณาจากลายมือบรรจง โดยเฉพาะหนังสือราชการต้องเป็นลายมือของอาลักษณ์

อักษรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พยัญชนะ คงรูปสัณฐานเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา คือจะเป็นทรงเหลี่ยม เส้นตรงหักมุมหักเหลี่ยมอย่างชัดเจน จะลดการประดิษฐ์ปลายอักษร ไม่เล่นทางเหมือนอักษรไทยย่อ ตัวเอนหลังเพียงเล็กน้อยหรือตัวตั้งตรงก็มี

รูปสระ จะมีรูปสัณฐานไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและมีจำนวนสระเท่ากัน คือมี 32 รูป

วรรณยุกต์ จะเพิ่มวรรณยุกต์รูปตรีและจัตวาเข้ามาจนครบ 4 รูป

เดิมที่เราเคยเขียนตัวหนังสือได้เส้นบรรทัด ในสมัยนี้มีกระดาษฝรั่งใช้แล้ว จึงนิยมเขียนตัวหนังสือในเส้นบรรทัดตามแบบฝรั่ง

อักษรไทยดั้งเดิมยุคที่เกิดการพิมพ์ การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยเกิดขึ้นในสมัยหลัง โดยหม่อมจัตสัน พิมพ์หนังสือสอนศาสนาภาษาไทยที่มณฑลเบงกอลเมื่อ พ.ศ. 2362 ต่อมา ร้อยเอก เจมส์ เกรย์ ได้เรียบเรียงหนังสือไวยากรณ์ไทยจีน และได้จัดพิมพ์ขึ้นที่เมืองกัลกัตตา เมื่อ พ.ศ. 2371 และมีคนชื่อแม่พิมพ์ใบสิงครบุรี เมื่อ พ.ศ. 2376 ในปี พ.ศ. 2378 พวกริชชัณนาธิ คณะ A.B.C.F.M. ได้มอบให้หมอบรัดเลย์นำเอาตัวพิมพ์ไทยที่ซื้อจากสิงครบุรีมาพิมพ์ตัวหนังสือไทยเป็นครั้งแรก ในวันที่ 3 มิถุนายน 2379 ต่อมาในปี พ.ศ. 2382 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ว่าจ้างพิมพ์ประกาศห้ามสูบฝิ่นจำนวน 9,000 ฉบับ

ในตอนเริ่มต้นการพิมพ์ เอกสารที่เป็นลายมือยังคงความสำคัญอยู่ ฉะนั้นระยะนี้รูปสัณฐานของตัวอักษรจึงมีทั้งที่เป็นชนิดลายมือ และชนิดตัวพิมพ์ โดยเฉพาะอักษรลายมือ ยังคงรักษาแบบของตัวอักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไว้ทุกประการ

เมื่อกิจการพิมพ์เจริญขึ้น การเขียนเอกสารด้วยลายมือก็ลดความสำคัญลงไป มาก รูปสัณฐานตัวอักษรจากการหล่อตัวพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากตัวอักษรชนิดลายมือเป็นอัน มาก เพราะจะต้องปรับให้เหมาะสมกับการเรียงพิมพ์

ต่อมากิจการพิมพ์ได้เปลี่ยนมาเป็นของคนไทยโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ดำเนินการงานด้านการพิมพ์ จนได้รับยกย่องว่าเป็นพระบิดาแห่งการพิมพ์ไทย ทรงให้จัดพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาซึ่งเป็นวารสารราชการฉบับแรกขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2401

ในยุคแห่งการพิมพ์ ตัวพิมพ์ที่ปรากฏขึ้นครั้งแรกยังคงรักษารูปสัณฐานที่ใกล้เคียง

กับอักษรที่เป็นลายมือเขียนอยู่มาก และยังคงรับอักษรวิเศษของอักษรลายมือมาใช้ด้วย นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตทางด้านอักษรวิธีอีกหลายประการที่ใหม่เหมือนกับอักษรวิธีปัจจุบัน รวมทั้งยังเน้นการใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการอ่านด้วย เช่น พันหนุ ผนทอง ไม้่างคู่ และนิคหิต

อักษรไทยที่ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น คงจะมีผู้นำไปใช้ในดินแดนทางภาคใต้มาก่อนแล้ว จึงปรากฏรูปสัณฐานและอักษรวิธีเหมือนกัน แต่จะมีข้อแตกต่างในด้านการเขียนคำบางคำให้เป็นไปตามสำเนียงของภาษาท้องถิ่น หนังสือสมุดไทยในทางภาคใต้จะเรียกว่าหนังสือบุคมีทั้งบุคด้า และบุคขาว และมีการเขียนตัวอักษรในลักษณะตัวอักษรไทยย่อด้วย แต่ชาวบักซ์ได้เรียกว่า "ตัวผด"

อักษรวิเศษเฉพาะแบบ

อักษรอริยกะ เป็นอักษรที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะดัดแปลงอักษรไทย และวิธีการเขียนเสียใหม่ เพื่อให้สะดวกแก่การเขียนและการพิมพ์ ทรงคิดที่จะนำพยัญชนะและสระให้อยู่ในบรรทัดเดียวกัน และเรียงสระอยู่หลังพยัญชนะ เช่น อักษรของชาวยุโรป โปรดให้ทดลองใช้กับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติก่อน แต่ไม่ได้รับความนิยม จึงต้องเลิกกลับไป

อักษรอริยกะที่ใช้เขียนภาษาบาลีในขั้นต้นมีรูปสระ เช่นเดียวกับสระในสมัยนั้น แต่ตัวพยัญชนะจะมีรูปคล้ายอักษรโรมัน ต่อมาได้เปลี่ยนสระให้เป็นรูปใหม่มีเพียง 8 ตัว เพื่อใช้เขียนภาษาบาลีโดยเฉพาะ จะเขียนภาษาไทยไม่ได้ เพราะมีพยัญชนะเพียง 33 ตัว

อักษรวิธีแบบใหม่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นข้อบกพร่องในระบบการเขียนหนังสือไทยว่ามีอักษรวิธีสับสน ชาวต่างประเทศเข้าเขียนลำบากมาก ทรงดำริให้แก้ไขวิธีการเขียนให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยทรงแก้ไขรูปสระของไทยเสียใหม่เพื่อให้เขียนอยู่บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ โดยจะเขียนสระทั้งหมดไว้หลังพยัญชนะ แต่คงรูปวรรณยุกต์ไว้เช่นเดิม สระที่ปรับปรุงใหม่มี 24 รูป เวลาเขียนจะเขียนวรรณยุกต์เป็นคำ ๆ ไม่เขียนติดกันเป็นพืดเหมือนเดิม

วิธีการใช้สระและการเขียนตามระบบอักษรวิธีแบบใหม่มีหลักเกณฑ์มากมาย แต่เมื่อจำตัวสระได้แล้วก็จะอ่านได้โดยไมยากนัก อย่างไรก็ตามอักษรวิธีแบบใหม่นี้ประชาชนในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะรับ

อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเขียน แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปตัวอักษร เพียงแต่ตัดตัวพยัญชนะและสระที่มีเสียงซ้ำกันออก เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้ประกาศยกเลิกวิธีการเขียนดังกล่าว จากนั้นตัวอักษรไทยได้เข้าสู่ยุคแห่งการพิมพ์จนถึงปัจจุบัน อักษรตัวพิมพ์ได้มีอิทธิพลต่ออักษรไทยเป็นอย่างมาก เพราะกุลบุตร กุลธิดาไทยในเวลาต่อมาได้เขียนเลียนแบบตัวพิมพ์ทั้งสิ้น

คำถามท้ายบท

1. ลายมือเขียนประเภทใดที่ควรนำมาพิจารณาว่าเป็นตัวแทนอักษรในยุคใด สมัยใด เพราะเหตุใดจึงเลือกลายมือประเภทนั้น
2. ลักษณะรูปลักษณ์ของอักษรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นอย่างไร นิยมเขียนไว้ในส่วนใดของบรรทัด
3. การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด ที่ไหน
4. การพิมพ์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อใด โดยคนกลุ่มใด
5. อักษรตัวพิมพ์ครั้งแรกมีรูปลักษณ์อย่างไร
6. กิจการพิมพ์ได้ตกลมาอยู่ในมือคนไทยครั้งแรกสมัยใด
7. กิจการพิมพ์ในยุคแรก ๆ มีอักษรวิธีเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับสมัยปัจจุบัน
8. เครื่องหมายประกอบการอ่านมีอะไรบ้าง ใช้อย่างไร
9. หนังสือชุด คือหนังสือประเภทใด มีกี่ชนิด
10. อักษรอริยจะเกิดขึ้นเพราะอะไร เหตุใดจึงไม่เป็นที่นิยมใช้
11. ทำไมอักษรอริยจะจึงใช้บันทึกภาษาไทยไม่ได้
12. เกิดข้อขัดข้องอย่างไรในการใช้อักษรไทยจึงเป็นสาเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงคิดประดิษฐ์อักษรวิธีแบบใหม่ขึ้น
13. อักษรวิธีแบบใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ เป็นอย่างไร
14. อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แตกต่างจากอักษรปัจจุบันอย่างไร